

keresztény ember nevelésének eszményét, s melynek magja a szerző is évtizedek óta buzgó és áldozatos közreműködője.

Az ifjúsági egyesületek tevékenységének egyik legfőbb célkitűzése a tiszta életre nevelés. Koczogh rávilágít e probléma jelentőségére, s azon az állásponton van, hogy fontos a kellő időben való felvilágosítás, mert sok veszedelemtől és késői bánattól menti meg az ifjúságot. Bizonyítja, hogy a házaságon kívüli nemi élet szükségtelen, veszedelmes, amellelt természetesen súlyos bűn is; nyomatékkkal utal azokra az eszközökre, melyekkel sikeresen küzdhetünk az érzékiség ellen.

A szerző műve befejezésében — egész eszmemenetéhez híven — a *nemzeti megújodást* elsősorban lelki problémának látja és vallja. Megoldását a keresztény eszmék megvalósításától várja: nem a formális, szólamos kereszténységtől, hanem a tettekben nyilatkozó, áldozatos keresztény vallásos meggyőződéstől.

Hajdu János.

Márai Sándor: Pöpirat a nemzetnevelés ügyében. Budapest, 1942., 8-r., 112 l. Révai Testv. kiadása.

Vannak korok, amikor az élet és szellem törvényszerű egyensúlya meginog. Az élet kénytelen erőltetni a maga jogait s a szellem fenyegetve érzi magát s megkísérli, hogy megtartsa, visszaállítsa az ösztönökkel szemben a maga rendjét, uralmát. Mindenképen izgalmas, érdekes és veszélyes korok, amikor élni és írni egyaránt kockázat, »vállalkozás.« Az élet és irodalom ez aktuálisan izgalmas belső kapcsolata vagy egybefolyása rendesen szellemes, kiélezett stílusú essayirodalomban nyilvánul, meg végbe, a teljesen aktualizálódott irodalom e jellegzetes műfajában. Míg a költő súlyos mondanivalójával ráér várni s akár századok múlva is, bármilyen korban virágba bomlani, az essayíró a jelené, mint a bűvész, szemünk előtt kísérli meg a kezében tartott magocskát virágba szökkenteni, — s a gyümölcsöt rendesen maga is látni szeretné. Ne a klasszikus, a magány csendjében sulyossá érett Platon, Montaigne, Péterfy-féle essaystílusra gondoljunk, hanem a francia forradalom századára, a Voltaire, Rousseau-féle, amely teljesen a saját kora számára íródik, annak számára életizgalom, annyira »esemény«, hogy a későbbi korok számára nem lehet érdekes, időszerűségei elavulttá teszik. Legfeljebb arra jó, hogy a történéssz megfigyelje bennük a bekövetkezett földrengés első rezdüléseit. Hogy azután melyik az ok, melyik az okozat, a szellem kívánta-e gyorsítani az élet rendes ütemét, vagy erőfeszítése hősi kísérlet csupán, hogy a maga síkján eleve megoldja a tömegek problémáit, minőségi formában — nehéz eldönteni. Egy azonban bizonyos: célja érdekében mindenkor megkísérli megszüntetni a különbséget a magas kultúra és a mélységrétegek között, abban a hitben, hogy így freiss életerős áramkör keletkezik, legnagyobb meglepetésre azonban rendesen a biztosítékok kiégését rövidzárlat követi. A társadalmi strukturáltságát elvesztett közösség holt tömeggé lesz, elveszti egyéni, nemzeti karakterét s ezzel feladja szellemi létéhez olyannyira szükséges önmagához való hűségét, s tehetetlen tömegként

Mész végzete bábja, s csak későn, a saját kárán okukúlva vonja le a következmények tanulságait. Márai röpiratában mindezt kitünően érzi. A Röpirat épen e folyamat ellen íródik, azok ellen, akik a nivellálódás, az el-tömegesítés jegyében az ösztön, az indulat, az álpáthoz hangján kísérlik megoldani a nemzeti lét problémáit, amelyek pedig »a szellem cenzurája alá« tartoznának. Érzi, hogy a nemzeti lét minőségi lét. Az azután más kérdés, hogy mint író akaratlanul is korának gyermeke, annak a kornak, amely minden szellemi körvonalat elmos, így az egyes műfajok határait is, a regényt tanulmányá formátlanítja, nemcsak a drámából csinál probléma-dramát, hanem még a lírát is megfosztva költői hangulatiságától, a belső művészi formát szellemes, bizarr képasszosziációkkal pótolja: amikor a próza csupa líra, a líra maga programmértekezéssé válik. S ami részben mindezzel együtt jár, de talán következményeiben mégis legsúlyosabb: az irodalomban egybefolyik a művészet és tudomány — természetesen művészi felelőtlenséggel a tudományos felelősség vállalása nélkül. Nem hiába áll annyira az érdeklődés előterében a mélység és minőség problémája. Az »irnitudás« minden bizonyonnyal inkább felszíni minőség, semmint hogy minden esetben mélységről tanúskodhatnék. Márai egyébként azokkal szemben, akik újabban a két fogalom viszonyában a mélységet juttatják uralkodó szerephez, az értékek forrásának egyszerűen a népi faji mélységeket tekintve, a maga részéről a minőséget hangsúlyozza. Ha a műveltség jellemlyé-téséről beszél, az értéktelítettség fokozását, erősítését érti ezen, vagy a mélyebb rétegek magas kultúrával átítatását, igényérzetre nevelését. Mint említettük, intuíción alapuló fogalomhasználatban helytálló, hogy a kultúrát sajátosan nemzeti, egyéni és minőséginek érzi s helyesen állapítja meg azt is, hogy egy önmaga minőségi kultúrájához húz. Európában a franciára és a magyarra különleges szerep vár majd, mert ez a két nemzet a szó legigazabb értelmében, nem csupán törekszik nemzeti létre, de vérségi kötöttségtől menten szellemi síkon nemzet. A magyart — szerinte — bátorsága, arányérzéke, megkülönböztető képessége alkalmassá tenné az új Európában reáharuló vezetőszeret betöltésére, ha bátran vállalná e lét-formájából kötelező feladatot, átítatná minőségi kultúrával a mélységréte-geket s a középosztályt, a polgárságot értékigényre nevelné. Dehát, ha ennyi tennivaló van a nemzetnevelés terén, ha a mélységrétegeket, sőt a középosztályt ezután kell értékigényre nevelni, akkor melyik réteg a Márai által megállapított nemzeti egyéni sajátosságok hordozója? Vajjon nem kerül Márai túlságosan közel a mélységet a minőség elé helyező népi fronthoz, amellyel pedig polemizálni látszik. Annak véleménye szerint ugyanis a magyar kultúraegyéniség még csupán lehetőség s az értékidegen, szervesetlen, amorf középosztály félretolásával a magyart jellemző tulajdonságokat őrző népi rétegekből bontakoztatható ki. Olyan formán, hogy necsak az áldozat, a nemzeti állam fenntartásáért folyó harc jusson ki neki végveszély esetén — a harctér —, hanem a békében is pozitív alkotásban övé legyen a döntő szó és szerep. Egyik oldalon a biológikum túlzott hangsúlyozása, a másik oldalon annak majdnem teljes kétségbevonása: egyben mégis mindkét oldal megegyezni látszik, s ez a nemzetnek mint történelmi szellemi valóságnak

figyelmen kívül hagyása. Azé a nemzeté, amely biologikumon épül, de nem reked meg abban s mint egyéni szellemerkölcsi értékrend az alacsonyabból valóban meg nem határozható, bár azt feltételezi. Itt jegyezzük meg, hogy téves Márai problémafeltevése: »Egységes magyar faji képletet soha nem tudunk teremteni, de egységes osztályok feletti és minden osztály öntudatát mély árammal átható magyar műveltséget teremthetünk.« Az egységes faji képlet ugyanis nem cél, hanem egykori kiindulási alap, amely közösségi élethangulatban, intézményekben — alkotmány, jogrendszer, tudomány, irodalom, művészet — objektíválódik s a nemzet szellemi léte épen ezekbe a formákba belenevelődés. Márainál erről a történelmi nemzeti egyéniségről époly kevés szó esik, mint amennyire nem akarnak tudna róla a népi irányzat hívei. Mindkét irányzat, a »népi« és »polgári,« tulajdonképpen a régibb Nyugat nemzeti hagyományával szakító eszmevilágának részleges örököse: az egyik a materialista pozitívizmusban, a másik a »magas« kultúrában való feltétlen hit, abban a magas kultúráért való rajongásban, amely minden külföldi divatáramlaton kapva kap, azt a nemzeti hagyománynál eleve többrebecsüli s legkevésbé se tartja érdemesnek vizsgálni, hogy a nemzeti egyéniség, a kialakult nemzeti ízlés, arányérzék, mit szól az átvitelhez, nem érzi-e sérülésnek. A nemzetnevelési javaslatok megrekednek addig — amint Márai sem jut el a konkrét javaslatig — amíg számításokon kívül marad a nemzet, mint történelmi szellemi képződmény. Hogy a helyes útra találtunk, annak az lesz a jele, ha a kérdést nem a külföldi íróktól átvett bizonytalan és egyénien használt kifejezőkészlettel próbálják írónk megoldani, hanem igenis művészi alakításuk értékstruktúráján keresztül szolgálják majd minél hatékonyabban s a kérdés elméleti megvitatásában a szellembölcselet, mélység- és fejlődéslélektan teljes problematikájában jártas illetékes szakember szava lesz az irányadó.

Baránszky-Jób László.

Vértes O. József: Az ingerlékeny gyermek. (Szülők Könyvtára 21. szám.) Budapest, 1941. 16-r. 52 l.

Ez a füzet azokról a gyermekekről szól, akik az ép és kóros terület határán járnak s azokra az esetekre ad tanácsot; amelyeket a szülői ház is jótékonyan tud kezelni. A szerző, aki a kérdésnek kiváló szakembere, sorra veszi az ingerlékenység megnyilvánulásait a csecsemő-, a kisgyermek-, az iskolásgyermek- és a serdülő korban. Elgondolása az, hogy mindegyik fejlődési szakasznak van egy könnyen sebezhető része s ez az ingerlékenység. kiinduló pontja: Mindegyik korszakban más és más, sajátos, ingerlékenységi forma lép fel. Ez a csecsemőkorból a nyugtalanság, a kisgyermekkorban az érzékenység, az iskolásgyermek éveiben az ingerültség, az ifjúkorban pedig az idegeskedés.

A csecsemő nyugtalansága mozgási viharban tör ki, s rendszerint éktelen sírásban nyilvánul meg. A kisgyermek érzékenysége az ingerek erős érzelmi hangsúlyozottságának következménye. Az iskoláskor ingerültsége legtöbbször akaratnélküliség jele s a megszokottnál hevesebb lelki visszahatást jelent. A serdülő idegességé már tartósabb állapot, bár még mindig